

PM-Ulf Jontálar

Ny lagstiftning om ställföreträdarskap – konsekvenser för överförmyndarenheten i Österåker kommun

1. Bakgrund

Riksdagen har behandlat betänkandet "Ett ställföreträdarskap att lita på" (2025/26:CU22). Syftet med lagändringarna är att stärka rättssäkerheten för huvudmän, förbättra kontrollen av gode män och förvaltare samt öka kvaliteten i överförmyndarnas tillsyn.

Den nya/uppdaterade lagstiftningen innebär ett tydligare ansvar och högre krav på överförmyndarnämnder och deras förvaltningar.

2. Övergripande förändringar

- Skärpta lämplighetsprövningar av ställföreträdare
- Utökad tillsyn och uppföljning
- Stärkt fokus på huvudmannens rättigheter och självbestämmande
- Uttrycklig skyldighet att anmäla misstänkta brott för utredning
- Ökad professionalisering av uppdraget som god man/förvaltare
- Övertagande av beslutanderätt från tingsrätt i så kallade icke tvistiga godmanskap
- Utökade kvalitetskrav med förbättrad dokumentation och spårbarhet
- myndighet MFoF (myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd) att rapportera till.

3. Konsekvenser för överförmyndarenheten

Överförmyndarnämnden behöver besluta om en uppdaterad delegationsordning före 1/7, den bör bland annat omfatta tillämpning av föreslagna "ordförandebeslut" (19 kap 14a§ FB). **(Ska vara tagen före 1/7, Daniel uppdaterar och anpassar)**

Överväga om den politiska nivån bör/ska principiellt definiera eller besluta om vad som t.ex. är särskilda skäl enligt 11 kap. 12a§FB (anställda företrädare av kommunen)

3.1 Skärpt rekrytering och lämplighetsprövning

Mer omfattande bakgrundskontroller och systematisk dokumentation.

3.2 Utökad tillsyn och kontroll

Tätare granskning av redovisningar, samt ny Års/slut berättelse och ökad uppföljning (föreslagna 16 kap. 1§ FB). Fler situationer där överförmyndaren kan föreläggas att inhämta mer information och göra utökad utredning (föreslagna 11 kap. 17c § FB). Fler redovisningshandlingar att inhämta och granska årligen (föreslagna 12 kap. 9a §FB).

3.3 Dokumentation, kvalitet och rättssäkerhet

Ny lagreglering om ökade krav på kvalitet i verksamheten och samt att varje verksamhet behöver ha uppdaterade kvalitetsmål och rutiner för att förebygga, upptäcka samt åtgärda risker med mera (föreslagna 19 kap. 3 § FB). (Möte med Ann H angående stöd och resurshjälp)

Sätta upp nya, uppdaterade och relevanta kvalitetsmål samt interkontrollsuppföljning. Högre krav på beslutsmotivering och spårbarhet. (Med hjälp av Ann och Frida)

Ta fram ny, anpassad och uppdaterad information till kommunens hemsida (föreslagna 19 kap. 18a 1 FB) (Ska finnas på kommunens hemsida den 1/7)

3.4 Huvudmannens ställning stärks

Ökat fokus på självbestämmande och minsta ingripande åtgärd.

3.5 Kompetenskrav och utbildning

Ökat behov av intern utbildning och specialisering med nya kompetenskrav.

Förtroendevalda behöver utbildning i ny lagstiftning (19 kap 17§ FB) (Bokat 28/4)

Tjänstepersoner behöver utbildning i ny lagstiftning (19 kap. 14§ FB + ny reglering om krav av god kvalitet, föreslagna 19 kap. 3§ FB) (Bokat 4/5)

Ställföreträdare behöver erbjudas utbildning kring ny lagstiftning och nya redovisningshandlingar (19kap. 18§FB) (Bokat 27/5)

4. Organisatoriska konsekvenser

4.1 Resursbehov

Ökat behov av utrednings-, handläggare- och gransknings kapacitet.

Säkerställ att IT-avdelningen har möjlighet att göra nödvändiga systemuppdateringar med mer i samband med när lagändringar träder i kraft 1/7 2026, 1/9 2026, 1/1 2028 samt 1/1 2029.

Säkerställ att kommunikationsavdelningen har kapacitet att publicera ändringar och anpassa informationen på hemsidan enligt (11 kap. 4-4a §§ FB) till 1/7 2026

4.2 Process- och systemstöd

Behov av utvecklade ärendehanteringssystem.

Säkerställ att verksamhetssystemet klarar nya beslut och de nya former av omfattning på ställföreträdarskap som gäller från 1/7. (Installerat mitt Wärna Vecka 20, utbildning 12/5)

4.3 *Styrning och uppföljning*

Tydligare riktlinjer och uppföljning.

Ta fram rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom överförmyndarens verksamhet. (Med hjälp av Ann och Frida)

5. Risker att hantera

- Ökad arbetsbelastning utan budgeterad resursförstärkning
- -Rättssäkerhetsrisker vid bristande implementering
- Fördröjda handläggningstider
- -Säkerställd Kvalitetsnivå och relevanta kvalitets mål
- Svårigheter att rekrytera lämpliga gode män

6. Rekommenderade åtgärder

1. Genomför en nulägesanalys
2. Ta fram en implementeringsplan
3. Se över och säkerställ resursbehov
4. Uppdatera styrdokument, blanketter i fysisk eller digital form för att hantera ändring av redovisningshandlingar.

4b. Uppdatera beslutsmallar i verksamhetssystemet. Vissa mallar får nytt lagrum 1/7, andra får nya paragrafer/begrepp som behöver finnas med i beslutsmotivering.

4c. Ta fram nya eller uppdatera rutiner, informationsmaterial, ansökningsblanketter och annat med anledning av nya lagkrav, nya begrepp/behörigheter, ny ordning för godmanskap

5. Planera utbildningsinsatser
6. Analysera behov av systemstöd

7. Slutsats

Den nya lagstiftningen innebär en tydlig ambitionshöjning för överförmyndarnämndernas verksamhet. För överförmyndarenheten innebär detta ett mer kvalificerat och resurskrävande uppdrag, med ökat fokus på rättssäkerhet, kontroll och kvalitet.

Vid varje nytt ärende bör flera ökade moment medföra ytterligare cirka 1–2 timmar arbetstid (SKR). Till exempel dokumenterad information samt att den enskilde ska erhålla anpassad information (19 kap. 18a §FB)

Vid granskning tillkommer ytterligare en lagreglerad handling som ska granskas och därtill ökade krav på att säkerställa att uppdraget utövas i enlighet med den enskildes bästa (16 kap. 1§FB) Dessa nya moment och handlingar kan medföra en ökning av arbetstid om ytterliga ca 1–2 timmar per ärende årligen (SKR).

Österåker Kommun har 572 ärenden (april 2026).